

Sociology of Education

Identifying the Characteristics of Revolutionary Education Curriculum Goals in Farhangian University with a Foresight Approach

Elnaz Yousefi Tazeh Kand Qeshlag¹, Shahram Ranjdoust^{2*}, Mohamad Azimi³

1. PhD student Department of Curriculum Planning, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran.
2. Associate Professor Department of Curriculum Planning, Marand Branch, Islamic Azad University, Marand, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** dr.ranjdoust@gmail.com

Receive: 2024/01/03
Accept: 2024/04/21
Published: 2024/05/01

Keywords:

Goals, Curriculum, Curriculum Goals, Education, Revolutionary Education, Farhangian University, Foresight.

Article Cite:

Yousefi Tazeh Kand Qeshlag E, Ranjdoust Sh, Azimi M. (2024). Identifying the Characteristics of Revolutionary Education Curriculum Goals in Farhangian University with a Foresight Approach, *Sociology of Education*. 10(1): 161-171.

Purpose: Revolutionary education of Iran is a part of society and a representative of a complex social system and discourse and Farhangian University seeks to educated efficient human resources and revolutionary teachers. Therefore, the purpose of this study was to identifying the characteristics of revolutionary education curriculum goals in Farhangian University with a foresight approach.

Methodology: This study in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was combined (qualitative and quantitative). The research population in the qualitative section was the professors of Farhangian University in West Azerbaijan province, which according to the principle of theoretical saturation number of 13 people of them were selected as a sample with the available non-random sampling method. The research population in the quantitative section was the professors of Farhangian University in West Azerbaijan province, which number of 234 people of them were selected as a sample with the total sampling method. The research tool in the qualitative section was a semi-structured interview and in the quantitative section was a researcher-made questionnaire, which whose psychometric indicators were confirmed. The data of the qualitative section were analyzed with thematic analysis method in MAXQDA version 10 software and the data of the quantitative section were analyzed with exploratory factor analysis and structural equation modeling methods in SPSS version 26 and AMOS version 21 software.

Findings: The results of the qualitative section of this study showed that the characteristics of revolutionary education curriculum goals in Farhangian University with a foresight approach have thirteen sub-themes in three main themes were included emotional goals (with four sub-themes of driving excellence and progress, aware and knowledgeable to the revolution and revolutionary education, beliefs transfer and Islamic ethics virtues), cognitive goals (with four sub-themes of recognizing the values and ideals of the revolution, fostering Islamic beliefs, reviving Islamic civilization and familiarity with the concept of justice) and skill/performance goals (with five sub-themes of creating a visible change in student behavior, launching the dialogue of civilizations, strengthening people's tendency towards independence, strengthening the skill of participating in group discussions and familiarizing with the strategies of searching scientific texts. The results of the quantitative section of this study showed that the factor load and average variance extracted of all factors were higher than 0.50 and the Cronbach's reliability of all of them was higher than 0.80. Also, the model of the characteristics of revolutionary education curriculum goals in Farhangian University with a foresight approach had a good fit, and in this model and according to the path coefficients all thirteen factors had a direct and significant effect on the goals ($P < 0.01$).

Conclusion: The identified characteristics for the revolutionary education curriculum goals in Farhangian University with a foresight approach can help experts, officials, managers and planners in designing and implementing programs to improve the curriculum goals of the educational system.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2019416.1522>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

الناز یوسفی تازه کند قشلاق^۱، شهرام رنجدوست^{۲*}، محمد عظیمی^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه برنامه ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران.

۲. دانشیار گروه برنامه ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران (نویسنده مسئول).

۳. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: dr.ranjdoust@gmail.com

مقاله تحقیقاتی

چکیده

هدف: تعلیم‌وتربیت انقلابی ایران بخشی از جامعه و معرف یک سیستم و گفتمان اجتماعی پیچیده است و دانشگاه فرهنگیان به دنبال تربیت نیروی انسانی کارآمد و معلمانی انقلابی می‌باشد. بنابراین، هدف این مطالعه شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری بود.

روش: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا ترکیبی (کیفی و کمی) بود. جامعه پژوهش در بخش کیفی اساتید دانشگاه فرهنگیان در استان آذربایجان غربی بودند که طبق اصل اشباع نظری ۱۳ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری غیرقضوتی در دسترس به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جامعه پژوهش در بخش کمی اساتید دانشگاه فرهنگیان در استان آذربایجان غربی بودند که ۲۳۴ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری تمام‌شماری به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و در بخش کمی پرسشنامه محقق‌ساخته بود که شاخص‌های روانسنجی آنها تایید شد. داده‌های بخش کیفی با روش تحلیل مضمون در نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۰ و داده‌های بخش کمی با روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۱ تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج بخش کیفی این مطالعه نشان داد که ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری دارای سیزده مضمون فرعی در سه مضمون اصلی شامل اهداف عاطفی (با چهار مضمون فرعی پیشران‌تعالی و پیشرفت، آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی، انتقال عقاید و فضایل اخلاق اسلامی)، اهداف شناختی (با چهار مضمون فرعی شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب، پرورش اعتقادهای اسلامی، احیای تمدن اسلامی و آشنایی با مفهوم عدالت) و اهداف مهارتی/ عملکردی (با پنج مضمون فرعی ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر، راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها، تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال، تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی و آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی) بود. نتایج بخش کمی این مطالعه نشان داد که بار عاملی و میانگین واریانس استخراج‌شده همه عوامل بالاتر از ۰/۵۰ و پایایی کرونباخ همه آنها بالاتر از ۰/۸۰ بود. همچنین، مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری برازش مناسبی داشت و در این مدل و با توجه به ضریب مسیرها هر سبزه عامل بر اهداف اثر مستقیم و معنادار داشتند. ($P < 0.1$)

نتیجه‌گیری: ویژگی‌های شناسایی‌شده برای اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری می‌تواند به متخصصان، مسئولان، مدیران و برنامه‌ریزان در طراحی و اجرای برنامه‌های برای بهبود اهداف برنامه‌درسی نظام آموزشی کمک شایانی نماید.

دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۳
پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۲
انتشار: ۱۴۰۳/۰۲/۱۲

واژگان کلیدی:

اهداف، برنامه‌درسی، اهداف، برنامه‌درسی، تعلیم‌وتربیت، اهداف، برنامه‌درسی، تعلیم‌وتربیت انقلابی، دانشگاه فرهنگیان، آینده‌نگری.

استناد مقاله:

یوسفی تازه کند قشلاق، ا. رنجدوست ش. عظیمی م. (۱۴۰۳). شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. ۱۰(۱): ۱۶۱-۱۷۱.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2019416.1522>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

تعلیم‌وتربیت در دنیای کنونی خواه و ناخواه متأثر از دگرگونی‌های پرشتابی است که در دانش تجربی نو، سبک‌زندگی، تغییر نگرش‌ها و پیشرفت‌های فناوری ایجاد و در چنین موقعیتی بدیهی است که نظام تعلیم‌وتربیت کشور ایران که مترصد حفظ استقلال، هویت دینی و ملی است و بر اندیشه‌ها و آرمان‌ها و مبانی تربیت اسلامی و ملی تأکید دارد با تهدیدها و چالش‌هایی مواجه باشد. بنابراین، بازنگری در نهاد تعلیم‌وتربیت با رویکرد اسلامی پس از انقلاب اسلامی با هدف حفظ دستاوردهای انقلابی، ترویج ارزش‌ها و معارف اسلامی، مبارزه با افکار انحرافی و مخرب ضمن توجه به انگیزه‌های سیاسی ضروری است (Veisi and Kalhor, 2021). تعلیم‌وتربیت انقلابی مفهوم جدیدی می‌باشد که در سال‌های اخیر مورد تأکید قرار گرفته و پیشران اصلی برای رسیدن جامعه به اهداف و ارزش‌های آرمانی است. الگوی تعلیم‌وتربیت انقلابی که ادعای زمینه‌سازی تمدن اسلامی را دارد باید مبتنی بر نظام دینی باشد تا بتواند همه دستاوردهای انقلاب اسلامی را حفظ کند، آسیب‌های فراروی آن را پشت سر بگذارد، از سقوط و انحراف مصون بماند و با سرعت در مسیر پیشرفت گام بردارد (Alipoor, 2022). عرصه تعلیم‌وتربیت یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه کشور و ابزاری جدی در راستای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در زمینه‌های گوناگون است. بنابراین، تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در بین ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، متقی، آزاده و خلاق است و این تعلیم‌وتربیت باید بتواند حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی- ایرانی را تحقق بخشد (Haghkhan, Asadolahi Fard and Barkhordari Aliabad, 2022).

کیفیت آموزش عالی دغدغه اکثر کشورها از جمله ایران با توجه به نقش اساسی و حاکمیتی دانشگاه فرهنگیان و نماد آن به‌عنوان قطب تربیت معلم ایران در تربیت دانشجویان با تراز جمهوری اسلامی ایران در چارچوب رسمی است (Abdulahi, Esmailbeygi, Navehebrahim and Abbasian, 2024). با توجه به آنچه در اساسنامه دانشگاه فرهنگیان آمده است، تأمین و تربیت معلمان، مدیران، مربیان، کارکنان و پژوهشگران مومن، متعهد و معتقد به مبانی دینی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی یکی از اهداف این دانشگاه است. اهداف این دانشگاه بر اساس اساسنامه مصوب سال ۱۳۹۲ و بر اساس بند ۳ مأموریت‌های آن شامل تسهیل فعالیت‌های تربیتی و آموزشی در ادغام علم و دین و مشارکت در نهضت تولید علم و افزایش سهم تولیدات علمی در حوزه آموزشی است (Delghandi, Rahimi, Vakili and Imani, 2022). دانشگاه فرهنگیان و تحول در نظام آموزش آن را می‌توان نقطه آغازین تحول در آموزش و پرورش دانست که پاسخگوی چالش‌های علمی، فرهنگی، سیاسی، اخلاقی و دستیابی به توسعه پایدار باشد. بنابراین، دانشگاه فرهنگیان نقطه شروع حرکت عظیم آموزش و پرورش است و معلم عنصر تحول‌آفرین در حوزه رشد و بالندگی، توسعه پایدار و انتقال فرهنگ کشور محسوب می‌شود. ارتقای کیفیت نظام دانشگاه فرهنگیان و افزایش مستمر شایستگی‌ها و توانمندی‌های علمی، حرفه‌ای و تربیتی معلمان و به‌روزرسانی برنامه‌درسی دانشگاه فرهنگیان و شیوه‌های یاددهی و یادگیری برای پرورش معلمان است (Mousavi, Mohammadinejad Ganji and Imani, 2023). دانشگاه فرهنگیان در راستای اسناد سطح بالا و تحقق اهداف توسعه‌ای کشور به‌ویژه سند تحول بنیادین، سند برنامه‌درسی ملی و برنامه چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، سیاست‌های جدیدی را اتخاذ کرده است. در ایران، دانشگاه فرهنگیان وظیفه تربیت معلم را برعهده دارد که به‌عنوان فراهم‌کننده اولیه سازمان آموزش و پرورش شناخته می‌شود (Abdulahi et al, 2024).

یکی از مهم‌ترین عناصر هر نظام آموزشی، برنامه‌درسی آن نظام آموزشی است که نشان‌دهنده میزان پیشرفت و پاسخگویی نظام آموزشی به تغییرها و تحول‌های محیط می‌باشد و این برنامه نقش تعیین‌کننده و انکارناپذیری در تحقق اهداف و رسالت‌های آموزشی دارد (Sadeghloo, Salimi and Fallah, 2023). برنامه‌درسی به‌عنوان یک موضوع میان‌رشته‌ای به معنای پیوند و ترکیب محتوای برنامه‌درسی جهت ادغام با تجربه‌های یادگیری فراگیران است (Bezi, Fakoori, Bayani and Saemi, 2024). برنامه‌درسی برای اجرا و عملیاتی‌شدن نیاز به یک موضوع و مضمون دارد و تنهای زمانی می‌تواند اجرا و عملیاتی شود که فراگیر خودش در تولید موضوع‌ها و ساختارهای آن درگیر شده باشد و آن را با زندگی خود مرتبط بداند (Strasser, Balladares, Grau, Marin and Preiss, 2023). برنامه‌درسی به‌عنوان هسته اصلی آموزش ابزاری برای تحقق اهداف آموزشی است که شامل مجموعه فعالیت‌های آموزشی، محیط یادگیری، دستورالعمل‌ها و تجربه‌های برنامه‌ریزی شده برای دستیابی به اهداف آموزشی است و نقش مهم و موثری در موفقیت و شکست نظام آموزشی دارد و بازتابی از پاسخگویی نظام آموزشی به نیازهای در حال تغییر و تحول جامعه می‌باشد (Parmuz, Saber Garakani and Hanifi, 2023). امروزه با نهادینه‌شدن نقش نظام‌های آموزشی در توسعه جوامع تلاش‌های زیادی برای تنظیم این فرآیند حیاتی شده و در این میان، برنامه‌درسی علاوه بر عوامل مختلف موثر بر آموزش به‌عنوان ضربان قلب نظام آموزشی و ابزاری جهت دستیابی به اهداف آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. اصطلاح برنامه‌درسی شامل اهداف یادگیری دانش‌آموزان (دانش، نگرش و مهارت)، محتوا (موضوع تجربه یادگیری)، توالی (روش ارائه مفاهیم)، دانش‌آموزان، روش‌های تدریس و اقدام‌های آموزشی، منابع آموزشی (مواد تحصیلی)، ارزیابی (روش‌های ارزیابی فراگیران) و هماهنگی بین فرآیندهای تدریس و یادگیری بر اساس تجربه و ارزشیابی است. در نتیجه، یکی از مولفه‌های مهم برنامه‌درسی، اهداف برنامه‌درسی می‌باشد (Meshkinfam, Khosravi Babadi and Abbasi Sarvak and Poushaneh, 2023). در اساسنامه دانشگاه فرهنگیان تأکید شده است که این دانشگاه باید باعث تحول و نوآوری در نظام تربیت معلم کشور، اصلاح و ارتقای روش‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی تربیت معلم، توسعه زمینه پژوهندی، تقویت روحیه پژوهشی و گسترش دانش، بینش و مهارت‌های منابع انسانی گردد و این امر میسر نیست؛ مگر اینکه اهداف برنامه‌درسی دانشگاه فرهنگیان مورد بازنگری قرار گیرد تا برنامه‌ها مطابق با آن و معلمانی متناسب با این اهداف تربیت نمایند (Abedini Alavi, Nili AhmadAbadi, Neyestani and Liaghatdar, 2021).

یکی از رویکردهای پژوهشی، پژوهش با رویکرد آینده‌پژوهی و آینده‌نگری است که به‌عنوان رشته‌ای مستقل به شکلی روشمند و نظام‌یافته به مطالعه آینده می‌پردازد و تکنیک‌ها و تاکتیک‌های این رویکرد به برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا برای فعالیت‌های خود گزینه‌های مطلوب و نسخه‌های جایگزین بیابند (Aria Parsa and Dalvi Esfahan, 2023). آینده امری است که افراد می‌توانند آن را با اقدام‌های هدفمند خود طراحی کرده و شکل دهند و آینده‌نگری تلاشی نظام‌مند برای نگاه به آینده بلندمدت در حوزه‌های دانش، فناوری، اقتصاد، محیط‌زیست و جامعه است که با هدف شناسایی فناوری‌های نوظهور و تعیین حوزه‌هایی صورت می‌گیرد که در آینده اهمیت بیشتری دارند (Marinkovic, Al-Tabbaa, Khan and Wu, 2022). آینده‌نگری به معنای کشف، ابداع، ارزیابی و پیشنهاد آینده‌هایی است که می‌توانند واقع شوند و یا احتمال وقوع آنها وجود دارد و یا باید واقع شوند. آینده‌نگری مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازند و نشان می‌دهد که چگونه تغییرهای امروز به واقعیت فردا تبدیل می‌شوند (Schweitzer, Hofmann and Meinheit, 2019). آینده‌نگرها با بهره‌گیری از طیف وسیعی از روش‌ها به جای تصور فقط یک آینده به گمانه‌زنی‌های نظام‌مند و خردورانه درباره نه فقط یک آینده، بلکه چندین آینده مبادرت می‌ورزند. این افراد به پژوهشگران و محققان کمک می‌کنند تا تصویرهای خویش از آینده را محک زده و شفاف نمایند تا کیفیت تصمیم‌های گرفته‌شده برای آینده را بهبود بخشند (Wibeck, Eliasson and Neset, 2022). آینده‌نگری ابزار عمل‌گرایی برای تسهیل سیاست‌گذاری، پیش‌بینی ساختارمند و توجه به آینده است و نیازمند تفکر خلاق، نگاه میان‌رشته‌ای، یادگیری جمعی، فعال بودن، تعامل و مشارکت، ایجاد همسویی در شبکه‌های اجتماعی جدید و هدایت دیدگاه‌های راهبردی است (Barazideh, Taghvae Yazdi and Niazazari, 2023). آینده‌نگری یک تفکر استراتژیک است که فراگیران می‌توانند از طریق مباحث برنامه‌درسی آینده‌نگر آن را یادگرفته و حال را به آینده پیوند زنند. آموزش‌وپرورش نیازمند نگرش جدی به آموزش آینده‌نگری برای تلاش در زمینه ساختن آینده مطلوب دارد (Taghvae Yazdi, 2018).

پژوهش‌های اندکی درباره اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انجام و پژوهشی در ای زمینه در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری انجام نشده است. برای مثال Abedini Alavi et al (2021) ضمن پژوهشی با عنوان "تبیین اهداف برنامه‌درسی مبتنی بر تربیت معلم پژوهنده در دانشگاه فرهنگیان" گزارش کردند که برای آن سه حیطه دانش، نگرش و توانش شناسایی شد؛ به طوری که حیطه دانش شامل بازتابی بودن، تفکر نقادانه، تخصص علمی و دانش پژوهش، حیطه نگرش شامل علاقه‌مندی به پژوهش، عدم تعصب و کلیشه‌ای عمل نکردن و حیطه توانش شامل توانایی پژوهشگری، نوشتن، خلاقیت، سیستمی عمل کردن، استقلال و خودمختاری بود. Asadnejjad, Adib, Yari and Maleki Avarsin (2020) ضمن پژوهشی با عنوان "شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی وارونه از نوع یادگیری مبتنی بر مسئله" گزارش کردند که برای آن سه مضمون اصلی اهداف عملکردی (شامل زیرمولفه‌های ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای، بهبود مهارت‌های بالینی، بهبود مهارت‌های برقراری ارتباط با ارباب‌رجوع و بهبود عملکرد و خودکارآمدی در انجام وظایف حرفه به‌طور مستقل)، اهداف آموزشی (شامل زیرمولفه‌های بهبود مهارت‌های فراشناختی در فراگیران و افزایش مهارت تفکر انتقادی در فراگیران) و اهداف رویکردی (شامل زیرمولفه‌های بهبود مهارت‌های کسب دانش، تقویت و بهبود مهارت‌های کاری گروهی و افزایش سطح تاب‌آوری) شناسایی شد. Dehghani, Dialameh and Khoshsefat (2018) ضمن پژوهشی با عنوان "تبیین اهداف برنامه‌درسی «مدرسه شاد» بر اساس آموزه‌های اسلامی" گزارش کردند که این سازه دارای سه حیطه اهداف شناختی با مولفه‌های تقویت ذهن دقیق و پرسشگر، تقویت تفکر و استدلال، توانایی تحلیلی موقعیت‌های مختلف، درک متغیر بودن جهان و باور به توانمندی خود در تغییر آن، کسب دیدگاهی منسجم از زندگی و یادگیری امور دینی و مذهبی، حیطه اهداف نگرشی با مولفه‌های تقویت عزت و اعتماد به نفس، ارزشمند دانستن کار و تلاش، ارزش‌گذاری به طبیعت، مدیریت احساسات در موقعیت‌های مختلف، تحکیم و تقویت ارزش‌ها و بهبود روابط انسانی و فضای عاطفی و حیطه اهداف توانشی با مولفه‌های بروز و پرورش استعدادها و ارتقای مهارت‌های زندگی بود. Keshti Aray and Ahmadi (2013) ضمن پژوهشی با عنوان "تدوین اهداف برنامه‌درسی در دوره متوسطه با تاکید بر تربیت شهروندی" گزارش کردند که برای آن ۱۰۲ زیرمولفه در ۵ مولفه فرعی و ۲ مولفه اصلی شامل مفهوم شهروندی دموکراتیک (با سه مولفه فرعی مولفه‌های تربیت شهروندی، رویکرد تربیت شهروندی فعال و رویکرد تربیت شهروندی منفعل) و ارتباط چند لایه در مفهوم شهروندی (با دو مولفه فرعی برابری و تفاوت مفاهیم مکمل در گستره تربیت و حقوق و مسئولیت‌های توأم در محتوای تربیت شهروندی) شناسایی شد.

تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه‌جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است و احراز عرصه تعلیم‌وتربیت از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی پیشرفت همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی کشور در عرصه‌های مختلف می‌باشد. تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، آزاده و اخلاقی است و تعلیم‌وتربیتی که تحقق‌بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی- ایران باشد در پرتو چنین سرمایه انسانی متعالی محقق می‌شود. در نتیجه، تعلیم‌وتربیت انقلابی ایران بخشی از جامعه و معرف یک سیستم و گفتمان اجتماعی پیچیده است و دانشگاه فرهنگیان به‌دنبال تربیت نیروی انسانی کارآمد و معلمانی انقلابی می‌باشد. بنابراین، هدف این مطالعه شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری بود.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا ترکیبی (کیفی و کمی) بود. جامعه پژوهش در بخش کیفی اساتید دانشگاه فرهنگیان در استان آذربایجان غربی بودند که طبق اصل اشباع نظری ۱۳ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری غیرقضاوتی در دسترس به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. طبق اصل اشباع نظری قبل از انجام پژوهش هیچ قاعده و قانون خاصی جهت تعیین حجم نمونه وجود ندارد و نمونه‌گیری و پژوهش بر روی آنان تا زمان رسیدن پژوهش به اشباع از نظر یافته‌ها ادامه می‌یابد و در روش نمونه‌گیری غیرقضاوتی در دسترس نمونه‌هایی که در دسترس پژوهشگر هستند و دارای شرایطی که پژوهشگران تعیین می‌کنند، باشند به‌عنوان نمونه انتخاب می‌شوند که این شرایط شامل آشنایی به حیطه پژوهش، تمایل جهت شرکت در پژوهش و پذیرش شرایط پژوهش از جمله ضبط مصاحبه‌ها ضمن رعایت نکات اخلاقی بود.

همچنین، جامعه پژوهش در بخش کمی اساتید دانشگاه فرهنگیان در استان آذربایجان غربی بودند که ۲۳۴ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری تمام‌شماری به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در روش نمونه‌گیری تمام‌شماری حجم نمونه با حجم جامعه برابر است و همه افراد جامعه در پژوهش شرکت می‌نمایند. لازم به ذکر است که زمانی از روش نمونه‌گیری مذکور استفاده می‌شود که حجم جامعه خیلی گسترده نباشد و برای پژوهش جهت گرفتن تصمیم‌گیری نیاز به مشارکت همه اعضای جامعه باشد. ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که نمونه‌های بخش کیفی پس از انتخاب و بررسی از نظر آشنایی به حیطه پژوهش و داشتن سایر شرایط تحت مصاحبه قرار گرفتند. مصاحبه‌ها به‌صورت انفرادی انجام و قبل از هر مصاحبه برای مصاحبه‌شوندگان اهمیت پژوهش تبیین و درباره رعایت نکات اخلاقی به آنان اطمینان و تعهد داده شد. علاوه بر آن، برای مصاحبه‌شوندگان دلیل ضبط مصاحبه‌ها یعنی بررسی مجدد آنها جهت از دست نرفتن سهوی برخی اطلاعات تشریح شد و مصاحبه‌کننده در حین مصاحبه هم اقدام به یادداشت مطالب مهم کرد و هم صدای مصاحبه‌ها را ضبط کرد. پس از پایان هر سوال، مطالب یادداشت‌شده برای مصاحبه‌شونده خوانده شد و در صورت نیاز وی اقدام به اصلاح آنها کرد. لازم به ذکر است که دامنه زمانی مصاحبه با هر یک از اساتید دانشگاه فرهنگیان حدود ۲۵ الی ۴۰ دقیقه طول کشید و در پایان هر مصاحبه از مصاحبه‌شونده جهت شرکت در پژوهش تشکر شد. پس از پایان هر مصاحبه، مصاحبه‌کننده مطالب یادداشت‌شده و ضبط‌شده را چندین بار بررسی و اقدام به تحلیل آنها با روش تحلیل مضمون کرد. در بخش کیفی فرآیند انتخاب نمونه‌ها و مصاحبه با آنان تا زمانی ادامه یافت که پژوهش به اصطلاح به اشباع رسید. آخرین مطلب اینکه روایی مصاحبه‌ها با روش مثلث‌سازی تایید و پایایی آنها با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۸۸ به‌دست آمد.

همچنین، ابزار پژوهش در بخش کمی پرسشنامه محقق‌ساخته بود که بر اساس مصاحبه با اساتید دانشگاه فرهنگیان طراحی شده بود. از آنجایی که همه اساتید دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان غربی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند برای آنان اهمیت پژوهش تبیین و درباره رعایت نکات اخلاقی به آنان اطمینان و تعهد داده شد. پرسشنامه محقق‌ساخته پژوهش حاضر در پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان غربی تکمیل و مدت زمان تکمیل آن حدود ۲۰ الی ۲۵ دقیقه طول کشید و پس از تکمیل پرسشنامه توسط نمونه‌ها از آنها جهت شرکت در پژوهش تشکر شد. داده‌های حاصل از اجرای پرسشنامه محقق‌ساخته بر روی همه اساتید دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان غربی جهت تحلیل وارد نرم‌افزار شدند. آخرین مطلب اینکه روایی صوری پرسشنامه محقق‌ساخته توسط خبرگان تایید و پایایی کل آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به‌دست آمد.

در این مطالعه، داده‌های بخش کیفی حاصل از اجرای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با روش تحلیل مضمون در نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۱۰ و داده‌های بخش کمی حاصل از اجرای پرسشنامه محقق‌ساخته با روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۱ تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در این مطالعه، نمونه‌های بخش کیفی برابر با ۱۳ نفر و نمونه‌های بخش کمی برابر با ۲۳۴ نفر بودند. نتایج بخش کیفی حاصل از تحلیل مضمون این مطالعه نشان داد که ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری دارای سیزده مضمون فرعی در سه مضمون اصلی شامل اهداف عاطفی (با چهار مضمون فرعی پیشبران تعالی و پیشرفت، آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی، انتقال عقاید و فضایل اخلاق اسلامی)، اهداف شناختی (با چهار مضمون فرعی شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب، پرورش اعتقادهای اسلامی، احیای تمدن اسلامی و آشنایی با مفهوم عدالت) و اهداف مهارتی / عملکردی (با پنج مضمون فرعی ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر، راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها، تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال، تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی و آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی) بود (جدول ۱).

جدول ۱. نتایج بخش کیفی حاصل از تحلیل مضمون جهت شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

مضمون اصلی	مضمون فرعی
اهداف عاطفی	پیشران تعالی و پیشرفت
	آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی
	انتقال عقاید
اهداف شناختی	فضایل اخلاق اسلامی
	شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب
	پرورش اعتقادهای اسلامی
	احیای تمدن اسلامی
اهداف مهارتی / عملکردی	آشنایی با مفهوم عدالت
	ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر
	راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها
	تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال
	تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی
	آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی

نتایج بخش کمی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی این مطالعه نشان داد که بار عاملی و میانگین واریانس استخراج شده همه عوامل بالاتر از ۰/۵۰ و پایایی کرونباخ همه آنها بالاتر از ۰/۸۰ بود (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج بخش کمی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی جهت شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

مضمون اصلی	مضمون فرعی	بار عاملی	میانگین واریانس استخراج شده	پایایی کرونباخ
اهداف عاطفی (۴ مضمون فرعی)	پیشران تعالی و پیشرفت	۰/۵۶	۰/۶۱	۰/۸۶
	آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی	۰/۷۲	۰/۷۵	۰/۹۲
	انتقال عقاید	۰/۶۸	۰/۶۳	۰/۸۴
اهداف شناختی (۴ مضمون فرعی)	فضایل اخلاق اسلامی	۰/۵۲	۰/۵۸	۰/۸۳
	شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب	۰/۶۳	۰/۶۶	۰/۹۵
	پرورش اعتقادهای اسلامی	۰/۶۷	۰/۶۹	۰/۸۹
	احیای تمدن اسلامی	۰/۷۰	۰/۶۵	۰/۸۳
اهداف مهارتی / عملکردی (۵ مضمون فرعی)	آشنایی با مفهوم عدالت	۰/۶۲	۰/۵۷	۰/۹۲
	ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر	۰/۶۶	۰/۵۳	۰/۹۰
	راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها	۰/۷۳	۰/۶۷	۰/۸۵
	تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال	۰/۶۵	۰/۶۰	۰/۹۱
	تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی	۰/۵۷	۰/۵۲	۰/۸۳
	آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی	۰/۵۹	۰/۶۴	۰/۸۸

نتایج بخش کمی حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری این مطالعه نشان داد که مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری برازش مناسبی داشت (جدول ۳).

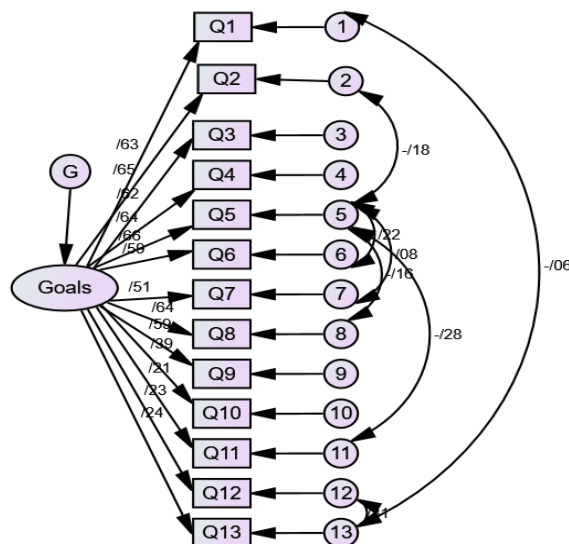
جدول ۳. نتایج بخش کمی حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری جهت برآزش مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

شاخص	مدل اولیه	مدل نهایی
χ^2	۱۵۹/۶۰	۳۵/۰۱
df	۲۶	۲۰
χ^2/df	۶/۱۳	۱/۷۵
GFI	۰/۹۰	۰/۹۷
IFI	۰/۷۹	۰/۹۷
CFI	۰/۷۹	۰/۹۷
PCFI	۰/۵۷	۰/۵۴
PARTIO	۰/۷۲	۰/۵۵
RMSEA	۰/۱۲	۰/۰۴

نتایج بخش کمی حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری این مطالعه نشان داد که با توجه به ضریب مسیرها در مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری هر سیزده عامل بر اهداف اثر مستقیم و معنادار داشتند ($P < ۰/۰۱$) (جدول ۴ و شکل ۱).

جدول ۴. نتایج بخش کمی حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری جهت تعیین ضریب مسیرهای مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

مسیرها	ضریب مسیرها	معناداری
پیشران تعالی و پیشرفت بر اهداف	۰/۶۲	۰/۰۰۲
آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی بر اهداف	۰/۶۵	۰/۰۰۲
انتقال عقاید بر اهداف	۰/۶۱	۰/۰۰۲
فضایل اخلاق اسلامی بر اهداف	۰/۶۴	۰/۰۰۲
شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب بر اهداف	۰/۶۵	۰/۰۰۲
پرورش اعتقادهای اسلامی بر اهداف	۰/۵۹	۰/۰۰۲
احیای تمدن اسلامی بر اهداف	۰/۵۰	۰/۰۰۳
آشنایی با مفهوم عدالت بر اهداف	۰/۶۴	۰/۰۰۲
ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر بر اهداف	۰/۵۸	۰/۰۰۲
راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها بر اهداف	۰/۳۸	۰/۰۰۵
تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال بر اهداف	۰/۲۱	۰/۰۲۹
تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی بر اهداف	۰/۲۲	۰/۰۰۷
آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی بر اهداف	۰/۲۳	۰/۰۰۶

شکل ۱. نتایج بخش کمی حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری جهت تعیین ضریب مسیرهای مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری

بحث و نتیجه‌گیری

نزدیک به یک قرن است که تفکر جدید اسلامی علت عقب‌ماندگی را ناکارآمدی نظام تربیتی گذشته می‌داند و نظام تربیتی جدید را که میراث غرب است به‌عنوان جایگزین نمی‌پذیرد و به‌دنبال طرحی نو برای تعلیم‌وتربیت می‌باشد. بنابراین، هدف این مطالعه شناسایی ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری بود.

نتایج بخش کیفی این مطالعه نشان داد که ویژگی‌های اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری دارای سیزده مضمون فرعی در سه مضمون اصلی شامل اهداف عاطفی (با چهار مضمون فرعی پیشران تعالی و پیشرفت، آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی، انتقال عقاید و فضایل اخلاق اسلامی)، اهداف شناختی (با چهار مضمون فرعی شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب، پرورش اعتقادهای اسلامی، احیای تمدن اسلامی و آشنایی با مفهوم عدالت) و اهداف مهارتی / عملکردی (با پنج مضمون فرعی ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر، راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها، تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال، تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی و آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی) بود. نتایج بخش کمی این مطالعه نشان داد که بار عاملی و میانگین واریانس استخراج‌شده همه عوامل بالاتر از $0/50$ و پایایی کرونباخ همه آنها بالاتر از $0/80$ بود. همچنین، مدل اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری برازش مناسبی داشت و در این مدل و با توجه به ضریب مسیرها هر سیزده عامل بر اهداف اثر مستقیم و معنادار داشتند. با اینکه پژوهشی مرتبط با اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری یافت نشد، اما نتایج این مطالعه تا حدودی همسو با نتایج مطالعه‌های Abedini et al (2021)، Alavi et al (2021)، Asadnejhad et al (2020)، Dehghani et al (2018) و Yavari et al (2013) بود.

در تبیین و تفسیر این نتایج می‌توان گفت که برای اهداف عاطفی چهار مضمون فرعی پیشران تعالی و پیشرفت، آگاه و عالم به انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی، انتقال عقاید و فضایل اخلاق اسلامی شناسایی شد و یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی باید حیطه اهداف عاطفی باشد تا بتواند فراگیران را به تعالی و پیشرفت، انتقال عقاید، رشد فضیلت‌های اخلاقی و آگاهی از انقلاب و تعلیم‌وتربیت انقلابی برساند. در واقع، در تعلیم‌وتربیت انقلابی توجه اصلی به اصول تربیتی مبتنی بر جایگاه تعلیم‌وتربیت در قرآن است و اساس این تربیت در راستای تکامل انسان می‌باشد تا انسان را به تعالی و حیات طیبه برساند. بنابراین، تعلیم‌وتربیت انقلابی همواره به‌دنبال تربیت همزمان جسم و روح است و چنین تربیتی باید انسان را به رشد و تعالی در هر دو زمینه برساند که برای تحقق آن درک و شناخت احکام و عقاید اسلامی و انقلابی لازم و ضروری می‌باشد. همچنین، برای اهداف شناختی چهار مضمون فرعی شناخت ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب، پرورش اعتقادهای اسلامی، احیای تمدن اسلامی و آشنایی با مفهوم عدالت شناسایی شد و بر این اساس هدف اصلی برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی بهتر است که شناساندن اصل، جوانب و ماهیت انقلاب بر اساس احکام و موازین اسلامی باشد. بنابراین، زمانی که برنامه‌درسی بر اساس تعلیم‌وتربیت انقلابی انجام شود، بهتر است که نگرش افراد نسبت به دیانت، تثبیت ارزش‌های اخلاقی، آشنایی با احکام شرعی و پایبندی به آنها را در سرلوحه اهداف خود قرار دهد. علاوه بر آن، برای اهداف مهارتی / عملکردی پنج مضمون فرعی ایجاد تغییر مشهود در رفتار فراگیر، راه‌اندازی گفتگوی تمدن‌ها، تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال، تقویت مهارت مشارکت در بحث‌های گروهی و آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون علمی شناسایی شد و افرادی که در برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی تربیت شده و آموزش دیده باشند، بهتر است که در اجتماع تغییر رفتاری مشهودی را در خود مشاهده کنند و دیگران نیز این تغییرها را درک نمایند و مطالب یادگرفته‌شده را در عمل نشان دهند. چنین افراد تربیت‌شده‌ای باید بتوانند در بحث‌ها و

اظهارنظرهای گروهی مشارکت نمایند و بتوانند از عقاید خود دفاع کنند، آنها را به‌طور شفاف و واضح توضیح دهند و به دیگران منتقل نمایند. به عبارت دیگر، این افراد ضمن حمایت و دفاع از عقاید و باورهای خود، باید آنها را با دیگران به اشتراک بگذارند. افزون بر آن، جستجوی متون، شناخت منابع، آشنایی با استراتژی‌های جستجوی متون و اطلاعات نیز جزء مهارت‌هایی است که باید جزء اهداف اصلی برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی با رویکرد آینده‌نگرانه باشند. چون در عصر حاضر و آتی که به نوعی به عصر فناوری‌های هوش مصنوعی و داده‌های کلان معرف است، افراد باید بتوانند و مهارت داشته باشند اطلاعات مورد نیاز و معتبر را در بین حجم بسیار عظیمی از داده‌های مرتبط و نامرتب پیدا کرده و آنها را در زندگی روزمره استفاده نمایند.

با توجه به نتایج و یافته‌های این مطالعه، تعلیم‌وتربیت انقلابی اساسی‌ترین جریان اجتماعی و عامل اساسی تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی است که باید توسط نهادهای ذی‌ربط پشتیبانی و هدایت شود. هدف این فرآیند در دانشگاه فرهنگیان باید این‌طور باشد که آمادگی دانشجویان برای تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب در همه ابعاد تربیت رسمی و عمومی لحاظ گردد و این امر با پشتیبانی دولت باری عموم افراد در دوره زمانی خاص محقق می‌شود. کارآمدی نظام‌های تعلیم‌وتربیت به دلیل وابستگی آنها به شرایط زمانی، فلسفی و اجتماعی نیازمند انطباقی عالمانه و خردمندانه با فلسفه تربیت جامعه، شرایط، تغییرات و نیازهای جاری جوامع است. به همین دلیل اگر نظام‌های تربیتی بخواهند کارآمدی خود را حفظ کنند، باید آرمان‌ها، هدف‌ها، روش‌ها و اصول خود را از حالت ایستا و رکود خارج نموده و با دگرگونی شرایط کنار آیند. در غیر این صورت، محکوم به شکست و ناکارآمدی خواهند بود. علاوه بر این، نوع رویکرد، نگرش و ارزش‌های اجتماعی به‌طور مستقیم بر تعلیم‌وتربیت افراد جامعه تاثیرگذار هستند و اگر در جامعه‌ای نظام ارزش‌ها مبتنی بر دین باشد، به‌دنبال آن نظام تربیتی نیز پیرو ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های برآمده از آن خواهد بود. به عبارت دیگر، نظام ارزش‌های دینی جهت‌گیری کلی و مسیر کلی نهادهای تربیتی را تحت تاثیر قرار می‌دهد و بر همین اساس در جامعه‌ای مانند ایران به‌عنوان یک جامعه دین‌گرا، نهادهای تعلیم‌وتربیت آن باید بر اساس فلسفه تربیت دینی موردنظر برنامه‌ریزی و هدایت شوند تا امکان تحقق هدف‌های برنامه‌درسی فراهم شود. نظام تعلیم‌وتربیت ایران نیز برای اصلاح ساختار خود با چالش‌های بزرگی مانند به‌روز نبودن روش‌های تدریس، کم‌توجهی به دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان نهاد تأمین‌کننده نیروی انسانی مجموعه فرهنگی کشور، کمبود اعتبارها و فضاهای آموزشی، مدیران ناآشنا به مجموعه تعلیم‌وتربیت، دیوارکشی بین بعد آموزشی و پرورشی، ناتوانی در کاربست فناوری اطلاعات و روش‌های جدید آموزشی، حجیم‌بودن ساختار اداری نظام تعلیم‌وتربیت، منطبق نبودن آموزش‌های ارائه‌شده به فراگیران با نیازها و فرهنگ انقلابی، اسلامی و ایرانی جامعه، نبود ارزیابی مشخص، تاثیرگذار و دقیق برای سنجش آموخته‌های آنها، ضعف در فراهم کردن مدیریت آموزشی کارآمد و متخصص و انقلابی، حجم بالای محتوای کتاب‌های درسی و تعداد عناوین آنها و غیره مواجه است. این عوامل در مجموع، نظام تعلیم‌وتربیت کشور را چندان کارآمد جلوه نمی‌دهد. بنابراین، رویکرد آینده‌نگری در نظام تعلیم‌وتربیت می‌تواند در آمادگی و مجهزشدن دست‌اندرکاران به‌ویژه مدیران، معلمان، اساتید و دانشجویان در برابر آینده، کسب نمای کلی از آینده‌های در حال ظهور و درک زود هنگام خطرها و هشدارها و کسب موفقیت و برتری در رقابت‌های جهانی و مهم‌تر از همه سازگاری با تغییرها و کسب موفقیت در قلب روندها و مسیر تغییرهای و کسب ایده دربراه برنامه‌ریزی انواع سرمایه‌گذاری‌ها جهت دستیابی به منافع موجود و رسیدن به قابلیت‌های شایسته افراد یک جامعه در جهت یک زندگی سالم انقلابی و اسلامی مهم می‌باشد و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های آینده‌نگرانه در نظام تعلیم‌وتربیت با در نظر گرفتن ابعاد مختلف تربیت انقلابی در پیش‌بینی هوشمندانه مسائل، چالش‌ها و تهدیدهای پیش‌رو امری ضروری است. آنچه استنباط می‌شود اینکه رویکرد آینده‌نگری را راهبرد اساسی در توسعه برنامه‌های آموزشی می‌دانند و تغییرهای جدی در آن بر مبنای آینده‌نگری را یک ضرورت تلقی می‌نمایند و می‌توانند نقش رویکرد آینده‌نگری را در برنامه‌های آموزشی تعلیم‌وتربیت نوین و انقلابی را تفسیر و موشکافی نمایند. به‌طور کلی و با توجه به یافته‌های این مطالعه و ویژگی‌های شناسایی‌شده برای اهداف برنامه‌درسی تعلیم‌وتربیت انقلابی در دانشگاه فرهنگیان با رویکرد آینده‌نگری می‌تواند به متخصصان، مسئولان، مدیران و برنامه‌ریزان در طراحی و اجرای برنامه‌های برای بهبود اهداف برنامه‌درسی نظام آموزشی کمک شایانی نماید.

موازین اخلاقی

در این مطالعه، برای نمونه‌های هر دو بخش کیفی و کمی اهمیت پژوهش تبیین و درباره رعایت نکات اخلاقی به آنان اطمینان و تعهد داده شد.

تشکر و قدردانی

در این مطالعه، از نمونه‌های هر دو بخش کیفی و کمی به دلیل شرکت در پژوهش تقدیر و تشکر شد.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول این مطالعه مسئول اجرای مصاحبه و گردآوری و تحلیل داده‌ها و اساتید مسئول نظارت بر اجرا و تحلیل داده‌ها و نگارش مقاله بودند.

تعارض منافع

در این مطالعه، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود نداشت.

References

- Abdulahi B, Esmailbeygi H, Navehebrahim A, Abbasian H. (2024). Evaluation of the quality of the elementary education program at Farhangian University based on the CIPP model. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(1): 43-56. doi: 10.61838/kman.ijes.7.1.5
- Abedini Alavi H, Nili AhmadAbadi M, Neyestani M, Liaghatdar M. (2021). Explaining the goals of the curriculum based on teacher-researcher training at Farhangian University. *Technology of Education Journal*, 15(2): 395-408. (In Persian) doi: 10.22061/tej.2020.6409.2391
- Alipoor F. (2022). A study of the components of revolutionary education underlying Islamic civilization: A research based on the content of the statement of the second step of Islamic revolution. *Research Quarterly of Islamic Education and Training*, 2(1): 69-100. (In Persian) doi: 10.22034/riet.2021.1994
- Aria Parsa M, Dalvi Esfahan MR. (2023). Mixed research of establishing of an entrepreneurial model with a future research approach in the metaverse era in knowledge-based companies in the field of information technology, *Sociology of Education*, 9(2): 83-94. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.541983.1184
- Asadnejhad N, Adib Y, Yari J, Maleki Avarsin S. (2020). Identifying the characteristics of flipped curriculum objectives based on problem-based learning. *Nursing and Midwifery Journal*, 18(7): 555-566. (In Persian) doi: 10.29252/unmf.18.7.555
- Barazideh M, Taghvaei Yazdi M, Niazazari K. (2023). The relationship between electronic-governance foresight and managers' organizational transparency in order to present a model (Case study: Saderat banks of Tehran province). *Iranian Journal of Educational Sociology*, 6(1): 130-140. doi:10.61186/ijes.6.1.130
- Bezi A, Fakoori H, Bayani AA, Saemi H. (2024). Design and validation of an environmental education curriculum model for higher education based on the "Aker" approach. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(1): 79-90. doi: 10.61838/kman.ijes.7.1.8
- Dehghani M, Dialameh N, Khoshsefat S. (2018). Explaining the objectives of "Happy School" curriculum based on Islamic instructions. *Educational Science from Islamic Point of View*, 6(10): 5-29. (In Persian)
- Delghandi K, Rahimi H, Vakili N, Imani Naini M. (2022). Presenting the pattern of school administrators' interaction with educated new teachers of Farhangian University based on the anthropological of Islamic education. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 5(4): 282-292. doi: 10.61186/ijes.5.4.282
- Haghkhah S, Asadolahi Fard E, Barkhordari Aliabad A. (2022). From the dream to the reality of being a teacher; Analysis of the lived experiences of a graduate of Farhangian University. *Quarterly Journal of Education in Basic Sciences*, 8(28): 25-36. (In Persian)
- Marinkovic M, Al-Tabbaa O, Khan Z, Wu J. (2022). Corporate foresight: A systematic literature review and future research trajectories. *Journal of Business Research*, 144: 289-311. doi: 10.1016/j.jbusres.2022.01.097
- Meshkinfam M, Khosravi Babadi AA, Abbasi Sarvak L, Poushaneh K. (2023). Validating and presenting of the curriculum pattern of multi-grade classes of elementary school. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 6(4): 86-95. doi: 10.61186/ijes.6.4.86
- Mousavi R, Mohammadinejad Ganji A, Imani MN. (2023). Designing a pattern of organizational structure based on educational improvement and development indicators in the Farhangian University. *Sociology of Education*, 9(1): 287-302. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.541983.1184
- Parmuz M, Saber Garakani A, Hanifi F. (2023). Investigating the status of evaluation components of curriculum quality in the elementary schools of Tehran city. *Sociology of Education*, 9(1): 231-242. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.541983.1184
- Sadeghloo Z, Salimi L, Fallah V. (2023). Designing a curriculum pattern of education based on non-digital game with a high scope approach for student teachers of Farhangian University. *Sociology of Education*, 9(2): 49-58. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.541983.1184
- Schweitzer N, Hofmann R, Meinheit A. (2019). Strategic customer foresight: From research to strategic decision-making using the example of highly automated vehicles. *Technological Forecasting and Social Change*, 144: 49-65. doi: 10.1016/j.techfore.2019.04.004
- Strasser K, Balladares J, Grau V, Marin A, Preiss D. (2023). Efficacy and perception of feasibility of structured games for achieving curriculum learning goals in pre-kindergarten and kindergarten low-income classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, 65: 396-406. doi: 10.1016/j.ecresq.2023.08.006

- Taghvae Yazdi M. (2018). Foresight relationship in curriculum with students creativity. *Research in Curriculum Planning*, 15(2): 165-178. (In Persian) doi: 10.30486/jsre.2018.543740
- Veisi GhR, Kalhor M. (2021). Investigating the effect of educational programs on the institutionalization of religious values of the Islamic Revolution. *Cultural Discourse Studies of the Islamic Revolution*, 1(1): 145-164. (In Persian)
- Wibeck V, Eliasson K, Neset TS. (2022). Co-creation research for transformative times: Facilitating foresight capacity in view of global sustainability challenges. *Environmental Science & Policy*, 128: 290-298. doi: 10.1016/j.envsci.2021.11.023
- Yavari Z, Keshti Aray N, Ahmadi Gh. (2013). Defining secondary education curriculum goals with an emphasis on citizenship education. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 4(1): 147-166. (In Persian)